

Β' Επεισόδιο, στίχοι 576-1219

Από την αναγνώριση των δυο πρωταγωνιστών στο σχέδιο απόδρασης

Το δεύτερο επεισόδιο της «Ελένης» αποτελείται από την **επιπάροδο** (στίχοι 576-587) και από **πέντε διαδοχικές σκηνές**, οι οποίες οδηγούν στην κορύφωση του δράματος και στην αποφασιστική εξέλιξη της υπόθεσης. Από κάθε άποψη πρόκειται για το πιο σημαντικό μέρος αυτού του δράματος, τόσο από την άποψη της πλοκής, όσο και από την άποψη των θεμάτων που πραγματεύεται σ' αυτό ο τραγικός ποιητής.

Στο επεισόδιο αυτό η Ελένη και ο Μενέλαος θα ανταμωθούν ξανά μετά από τόσα χρόνια και θα αναγνωριστούν, ενώ ταυτόχρονα, μαζί με το Χορό και με άλλα πρόσωπα αυτού του έργου θα συνειδητοποιήσουν και θα εκφράσουν από σκηνής μεγάλες δραματικές διαπιστώσεις και φιλοσοφικές ιδέες, τόσο για τον άνθρωπο και τη μοίρα του, όσο και για τους θεούς και τις μεγάλες αρχές και αξίες που πρέπει να καθοδηγούν την ανθρώπινη ζωή. Με τη βοήθεια της μάντισσας Θεονόης οι δυο κεντρικοί ήρωές μας θα ξεκινήσουν την εφαρμογή ενός σχεδίου, το οποίο αποβλέπει να τους οδηγήσει στη σωτηρία, στη λύτρωση από τον κίνδυνο που τους απειλεί στην εχθρική γη.

Α) **Επιπάροδος** ονομάζεται το σύντομο τραγούδι των στίχων 576-587 με το οποίο ο Χορός του δράματος επανέρχεται στην «ορχήστρα» του θεάτρου, συνοδευόμενος αυτή τη φορά από την πρωταγωνίστρια, την Ελένη, η οποία επιστρέφει στη «σκηνή» και πλησιάζει ξανά τον τάφο του Πρωτέα, στα πρόθυρα του ανακτόρου της μυθικής Αιγύπτου. Το τραγούδι του Χορού πληροφορεί τους θεατές ότι οι πληροφορίες που έδωσε πριν λίγο η Θεονόη στην Ελένη είναι αισιόδοξες, αφού διαβεβαιώνουν ότι ο Μενέλαος είναι ζωντανός.

Ακριβώς, όμως, από το σημείο αυτό ο θεατής αρχίζει να αισθάνεται πόσο έντονο γίνεται διαρκώς το μέγεθος αυτού του φαινομένου που ονομάσαμε **τραγική ειρωνεία**. Γιατί ο θεατής γνωρίζει πολύ περισσότερες πληροφορίες για το πρόσωπο σχετικά με το οποίο γίνεται λόγος, ξέρει ότι ο πρωταγωνιστής του έργου βρίσκεται ήδη επί σκηνής, στα πρόθυρα κι αυτός του ίδιου ανακτόρου και βλέπει τη δράση των προσώπων που τώρα ...μιλούν γι' αυτόν, νομίζοντας ότι βρίσκεται πολύ μακριά! Η δραματική ένταση ανεβαίνει και όλοι περιμένουν να δουν πως ο ποιητής θα μεθοδεύσει πια την αναγνώριση Ελένης-Μενελάου.

Β) Η 1^η σκηνή του επεισοδίου (στίχοι 588-658) περιλαμβάνει:

1. Ένα σύντομο **μονόλογο** της Ελένης (στ.588-606) με τον οποίο η ηρωίδα απαντά στο τραγούδι του Χορού και συνοψίζει τις πληροφορίες που πήρε για τον άντρα της από τη Θεονόη. Η χαρά της για την είδηση ότι ο Μενέλαος είναι ζωντανός τη σκιάζει η αμφιβολία της για το αν εκείνος θα τα καταφέρει να σωθεί οριστικά και να έρθει κοντά της. Η λαχτάρα της να δει επιτέλους ξανά το Μενέλαο γίνεται την ίδια στιγμή απροσδόκητη και ανεξήγητη έκπληξη, καθώς τον ...βλέπει ολοζώντανο μπροστά της! Ο θεατής του έργου συνειδητοποιεί πόσο γρήγορα μπορεί να εναλλάσσεται στην πραγματικότητα μια κατάσταση με μια εντελώς αντίθετη και απροσδόκητη. Η Ελένη πάνω στην άγνοιά της και στη σύγχυση που της προκαλεί η απροσδόκητη θέα του ναυαγού Μενέλαου θεωρεί ότι ο Θεοκλύμενος έστησε παγίδα για να την απαγάγει και να την κάνει δική του. Γι' αυτό και με ορμητική κίνηση ζητά ξανά την προστασία που της δίνει ως ικέτιδα ο τάφος του Πρωτέα. Ο θεατής όμως που ξέρει την αλήθεια αγωνιά για το πώς θα βγουν και οι ήρωές μας από την πλάνη τους.

2. Ένα διάλογο του ξαφνιασμένου Μενέλαου και της εξίσου ξαφνιασμένης Ελένης (στ.607-658). Ο διάλογος αυτός είναι πολύ γρήγορος, αφού ο κάθε ήρωας καταλαμβάνει διαδοχικά από έναν στίχο (**στιχομυθία**). Πολύ γρήγορα η Ελένη συνειδητοποιεί την αλήθεια, ότι έχει πραγματικά μπροστά της τον άντρα της (στ. 622), ενώ αντίθετα εκείνος -σκεπτόμενος πάντα με τον ορθολογισμό της καθημερινότητας- εξακολουθεί να πιστεύει στη φαινομενική πραγματικότητα στην οποία βρισκόταν επί τόσα και τόσα χρόνια! Κατέχεται ακόμα από τη σφαλερή πίστη στο «είδωλο» που κουβαλούσε μαζί του από την Τροία, πιστεύοντάς το ως ...πραγματική Ελένη. Νομίζει ότι οι αισθήσεις του τον απατούν και δεν πιστεύει στις διαβεβαιώσεις της Ελένης! Θεωρεί ότι απλώς υπάρχει μια ομοιότητα των προσώπων! Η Ελένη μπροστά σ' αυτή την επίμονη άρνηση απελπίζεται και θρηνεί, καθώς νομίζει

ότι κλείνει οριστικά γι' αυτή ο δρόμος της σωτηρίας...(στ.656-658). Αλλά και αυτή απατάται, αφού η αναγνώρισή της από το Μενέλαο είναι ζήτημα ελάχιστου πια χρόνου!!

Με τον τρόπο αυτό ο Ευριπίδης σκόπιμα καθυστερεί για λίγο χρονικό διάστημα την αναγνώριση και την εξέλιξη της δράσης οδηγώντας το θεατή σε αδημονία. Η τραγική ειρωνεία θριαμβεύει...

Ορισμένοι σχολιαστές θεωρούν ότι ο Ευριπίδης, με την έντονη δυσπιστία που αποδίδει στο Μενέλαο, «διακωμωδεί» και πάλι το χαρακτήρα αυτού του ήρωα. Νομίζουμε, όμως, ότι και από το σημείο αυτό, όπως και από το παραπάνω επεισόδιο, αυτό το οποίο κυριαρχεί είναι ο *ακραίος ρεαλισμός* του Ευριπίδη στην απόδοση των ανθρώπινων χαρακτήρων του έργου του. Ο Μενέλαος δεν είναι τίποτε περισσότερο από τον καθένα απλό και χλιοβασανισμένο άνθρωπο, ο οποίος ζει στην ανθρώπινη πραγματικότητα και αρνείται να πιστέψει ότι αυτή δεν είναι παρά μόνο φαινομενική. Η απλή λογική καθοδηγεί το Μενέλαο, όπως και κάθε παρόμοιο άνθρωπο που θα βρισκόταν στη θέση του. *Το ανθρώπινο δράμα βρίσκεται στο γεγονός ότι αυτό που θεωρείται συχνά πραγματικότητα και λογική είναι μόνο φαινομενικό, ενώ η ουσία βρίσκεται μακριά από την απλή εμπειρία των αισθήσεων.*

Αυτή τη βαθιά σκεπτικιστική φιλοσοφική ιδέα που τον διακρίνει σε όλο του το δραματικό έργο εκφράζει, κατά τη γνώμη μας, και στο σημείο αυτό ο Αθηναίος «από σκηνης φιλόσοφος» του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Γι' αυτό και δικαίως ονομάστηκε «τραγικώτατος πάντων» των ομοτέχνων του!

